

BERLINER BEITRÄGE ZUR SKANDINAVISTIK

Titel/
title: *Grenzgänger*
Festschrift zum 65. Geburtstag von Jurij Kusmenko

Autor(in)/
author: Boris Žarov

Kapitel/
chapter: »En russisk præst i Weimar og islandske studier i Rusland«

In: Hornscheidt, Antje/Kotcheva, Kristina/Milosch, Tomas/Rießler,
Michael (Hg.): *Grenzgänger. Festschrift zum 65. Geburtstag von
Jurij Kusmenko*. Berlin: Nordeuropa-Institut, 1. Auflage, 2006

ISBN: 3-932406-24-9
978-3-932406-24-9

Reihe/
series: Berliner Beiträge zur Skandinavistik, Bd. 9

ISSN: 0933-4009

Seiten/
pages: 368–374

Feste URL: [<http://edoc.hu-berlin.de/...>]

© Copyright: Nordeuropa-Institut Berlin sowie die Autoren

© Copyright: Department for Northern European Studies Berlin and the authors

Diesen Band gibt es weiterhin zu kaufen. This book can still be purchased.

BORIS ŽAROV:

En russisk præst i Weimar og islandske studier i Rusland

Den russiske ortodokse præst Stefan Karpovič Sabinin (1789–1863) gjorde en stor indsats for islandske og oldnordiske studier i Rusland.

Det skal ikke opfattes på den måde, at han var den første. Læserne i Rusland havde allerede stiftet bekendtskab med Islands kultur, og det skete for præcis 250 år siden. Den tidligste artikel blev offentliggjort i Sankt Petersborg i et litterært tidsskrift, som havde et for den tid meget karakteristisk navn »Månedsskrifter, som tjener til nytte og fornøjelse« i 1755. I. Fischer offentliggjorde en artikel med et langt navn »Iagttagelser angående hyperboræer, eller et folk, som bor langt mod nord«, hvor han fortalte både om Islands befolkning og dets litteratur og sprog.¹

I 1785 udkom et tobindsværk af Paul-Henri Mallet, som var en svejtsisk videnskabsmand, som efter nogle år i København gjorde resten af Europa bekendt med Nordens historie. Bogen var en oversættelse fra fransk og hed på russisk »Indførelse i dansk historie, som fortæller om oldtidsdanskernes tro, love, skik og brug.«²

Forsåvidt Island og Norge var i den tid dele af kongeriget Danmark, var der et kapitel i bind 1, som hed »Om oldtidsdanskernes søtogter. Opdagelsen af Island, Grønland og et ukendt land ved navn Vinland« med mange interessante oplysninger. Bind 2 indeholdt nogle eksempler på oldnordisk litteratur. Her kunne man læse den første russiske oversættelse af et par stykker fra Den Ældre Edda, bl.a. Hávamál.

Bogen gjorde et stort indtryk på læserne. Digteren Feodor Glinka skrev i begyndelsen af 1800-tallet:

Mallet fortæller, at mange nordmænd ikke kunne tåle pres under en af deres konger og flygtede til Island. Der ved Nordsøens yderste rand plantede de så et frihedens træ, som stadigvæk er grønt i deres velorganiserede republik. Nordens bedste historikere og digtere er født i Island: frihed og musen har bragt lykke til deres kyster dækket med is. Poesien kastede blomster rundt omkring; skjaldenes lyrer sang om helte, hæder og kærlighed! Og det betyder, at også de steder, hvor kviksolv kan fryse til, kølner lidenskaberne og fantasien aldrig.³

---

1 FISCHER: 1755, 123–138.

2 MALLET: 1785, Bd. 1–2.

3 GLINKA: 1815, 116–117.

Sidst i 1700-tallet og især i den første halvdel af 1800-tallet udkom mange bøger og artikler om Island og oversættelser af oldnordiske værker i Rusland. Det er vigtigt at bemærke, at de fleste forfattere var udlændinge, og de oldnordiske tekster blev oversat fra et tredje sprog, oftest fransk eller tysk.

I oversættelserne forekom undertiden misforståelser. For eksempel læste Mallet en sætning på islandsk, hvor krigere, som er faldet i et slag, drikker mjød fra »dyrepanders krogede træer«. Denne smukke betegnelse kunne ikke dække andet end horn, og den slags bægere var ganske almindelige. Men den svejtsiske videnskabsmand forstod det på den måde, at de faldne krigere drak mjød fra de dræbte fjenders hjerneskal, og det lyder helt anderledes. Denne tolkning kom ind i den russiske oversættelse af bogen og gik senere over i mange russiske gendigtninger, som efterhånden begyndte at udkomme i massevis.

Først i 1800-tallet fik en russisk filolog mulighed for at lære og analysere det sprog, de oldnordiske tekster var skrevet på. Det var Stefan Karpovič Sabinin, som også offentliggjorde den første russiske beskrivelse af sproget.⁴

Stefan Sabinin blev født i Voronež-guvernamentet, som ligger syd for Moskva, i 1789 som søn af en degn. Han blev optaget på Sankt Petersborg Ortodokse Præsteakademi, studerede der og erhvervede magistergraden. Det ser ud til, at han var en udpræget sproglig begavelse, fordi han kunne mange sprog godt, bl.a. græsk, latin og tysk. Straks efter afslutningen fik han en stilling på samme akademi som lærer på Tysk institut, men beskæftigede sig også med andre sprog end tysk.

I 1823 var han efter alt at dømme den bedste af alle lærerne, fordi han blev udvalgt og sendt som præst til den russiske ambassades kirke i København. Russiske ansøgere til denne stilling, som kunne dansk, var selvfølgelig en mangelvare. Og en præst, som godt kunne tysk, passede meget fint til opgaven.

Bare hans overordnede havde vidst, hvor godt et valg de havde gjort!

Stefan Sabinin tilbragte 14 år i København. Han opnåede meget i denne tid på det bibelhistoriske område. Han skrev mange arbejder om enkelte passager i Det gamle Testamente, oversatte dele af det til russisk, i visse tilfælde som digte tilmed.

⁴ Biografiske data om Stefan Sabinin kommer fra: *Enciklopedičeskij slovar'*, 1899, 14–15; *Russkij biografičeskij slovar'*, 1904, 7–9.

Samtidig fik han tid og interesse til at studere Nordens oldtid, litteratur og sprog. Han gjorde bekendtskab med Danmarks største filologer og historikere. Han besøgte regelmæssigt møder i Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab. Han blev en god ven med den store danske sprogforsker, som nu regnes for grundlæggeren af den sammenlignende sprogvidenskab Rasmus Kristian Rask (1787–1832). Efter et ophold på Island beherskede Rask islandsk, tillige med et stort antal andre sprog.

I 1837 fik Stefan Sabinin en ny ansættelse, denne gang i Weimar, dengang Tysklands vigtigste kulturelle centrum, og virkede her til sin død i 1863. Han blev præst ved den russiske ortodokse kirke ved hoffet, samt sjælesørger for kejser Paulus I's datter, storfyrstinde Maria Pavlovna, gift med storhertugen af Sachsen-Weimar-Eisenach. Som sjælesørger skulle han blandt andet læse bøger og udtrykke sin mening om dem til storfyrstinden. Det ser ikke ud til, at det var en tidskrævende opgave, fordi han havde rigelig tid og gjorde bekendtskab med mange tyske videnskabsmænd, drøftede vidt forskellige problemer med dem og skrev anmeldelser om alle de tyske bøger, som i en eller anden sammenhæng berørte Rusland. Han blev desuden forelsket i datidens tyske poesi og modtog i sit hjem tyske digtere, malere, videnskabsmænd, musikere, forfattere, som kom fra mange tyske stater.

Stefan Sabinin mødtes stadig med danske videnskabsmænd. I 1843 blev han valgt til Den Kongelige Danske Nordantikvarforening og til Udvalget for undersøgelser af oldrussisk historie. Han måtte have gennemført mange rejser fra Weimar til København, fordi han regelmæssigt deltog i møderne i foreningen og udvalget.

I Weimar blev Stefan Sabinin ved med at læse tekster og oversætte dem fra oldislandsk til russisk. Han offentliggjorde bl.a. dele af Óláfs saga Tryggvasonar i »Russisk historisk tidsskrift« i 1840.⁵

Når Stefan Sabinin læste oldislandske tekster, gjorde han mange noter. Og så kom et tidspunkt, hvor der var skrevet så meget, at Sankt Petersborg Videnskabsakademi opfordrede ham til at samle hele stoffet og offentliggøre det som en bog. Man kan formode, at Stefan Sabinin bedre kunne skrive artikler end udgive dem. Efter hans død fik Sankt Peters-

---

5 *Izvolečeniya iz Sagi Olava*: 1840, 3–10.

borg Præsteakademi et meget stort arkiv med mange arbejder, som han ikke fik tid til at offentliggøre.⁶

I 1849 udkom Stefan Sabinins hovedværk, »Islandsk Grammatik« på 240 sider, et stort og alsidigt arbejde.⁷

Bogen begynder med en rosende omtale af alt, hvad der er skrevet på oldislandsk:

I vore dage er det ikke nødvendigt at sige noget om det islandske sprogs betydning ... Nordens mytologi, som det fremgår af de to Eddaer, er beslægtet med næsten hele verdens mytologier, på den ene side forklares den af dem, på den anden side forklarer den dem. Islandske sagaer, som er vurderet og fordelt i historiske og fabelagtige ... belyser historien af jordens mange folkeslag og supplerer den ... Hvor ligger det sted, som normanden ikke besøgte, enten som allieret eller som fjende og ødelæggende kraft? Islandsk litteratur er mangesidig og lærerig på mange områder (S III–IV).

For os, russere, har islandsk også den værdi, at både mytologiske og historiske tekster har meget, som forklarer og supplerer Ruslands mytologi og oldtid. (S VI)

Det sidste har en meget stor værdi for forfatteren, for mange af hans ikke offentliggjorte arbejder berørte Ruslands historie, bl.a. enkelte folkeslags historie (hazarer, petjeneger, finner, polovecer m.m.).

Det islandske sprog er et kapitel for sig:

Islandsk er et umådelig rigt og umådelig velklingende sprog, det fortjener i fuld målestok filologernes interesse ... Dets rigdom, især hos digterne, kan andre kendte sprogs rigdom næppe sammenlingnes med (S IV).

Islændinges øre er vant til velklang og harmoni (S VI).

Forfatteren vover også at sammenligne islandsk med tysk og siger, at islandsk »slet ikke gør indtryk af ruhed, som tysk« (S VI).

Man kan mærke, at Stefan Sabinin ikke skelner klart mellem oldislansk og moderne islandsk. Inddelingen er naturlig for nutidens filologer. Man ved i dag, at forskellen ikke er så stor, men den findes. For Stefan Sabinin er oldnordiske tekster det vigtigste, han kalder dets sprog »oldnordisk eller islandsk«. Et sted taler han om »oldislandsk« og »islændinge af i dag«.

⁶ Dette arkivs senere skæbne er uvis. Præsteakademiet, som eksisterer i Sankt Petersburg i dag, har det i hvert fald ikke.

⁷ Sabinin: 1849. Bogen citeres i det følgende i denne artikel med henvisning til siderne i parentes: bogstav S og et tal; et romersk tal henviser til forfatterens eget forord til bogen.

Men når han beskriver udtalen, så gør han det ligesom Rask, altså skriver om udtalen i 1800-tallet.

Bogens første kapitel »Skrivekunsten« omtaler indgående runer, deres skrivemåde og lydværdi, som var noget nyt for russiske læsere. Derefter går forfatteren over til latinske bogstaver.

Udtalen analyseres i afsnittet »Bogstavernes inddeling og udtale«. Stefan Sabinin har ikke andet end ros til udtalen i islandsk: »Udtalen i oldnordisk var bred, klangfuld rigtig og klar« (S 19). Forfatteren tilbragte mange år i København. Det kan tænkes, at han som en sproglig begavelse talte dansk. Under alle omstændigheder vidste han, hvordan dansk lyder. Man kan gætte, at han karakteriserer udtalen i oldnordisk (islandsk) og tænker på dansk med dets uklare frikative konsonanter og mange vokaler.

For at beskrive et sprog, som var nyt for russiske læsere, var forfatteren nødt til at finde nye betegnelser, samt benytte de eksisterende. Nogle af hans gloser skjuler moderne begreber, som er lette at genkende. Vokaler beskriver han f.eks. sådan: »*i* udtales på samme måde som *i*, men langtrukket, som om der er to af dem« (S 12). »Langtrukken« er altså *lang*. »Dobbelte vokaler deles i hårde og bløde« (S 12). Her er tale om diftonger, hårde – nedadgående, bløde – opadgående, d.v.s. dem, der begynder med *j*.

Der er lidt mere problematisk med konsonantbeskrivelsen (S 13):

Konsonantbogstaver deles i

1. Stumme	læbelyde	tungelyde	ganelyde
hårde	p, f	t, Þ	k, h
bløde	b, v	d, ð	g, j
2. Skjulte	m, n	l, r	s, z
3. Sammensatte	x, (z)		

Lydene betegnes som »bogstaver«, det kunne ikke være anderledes i de årtier. Man kan se en helt naturlig inddeling i læbe-, tunge- og ganelyde. Lidt mærkeligt er det med *s, z*, som er kommet under den sidste kategori.

Det er noget mere problematisk med den anden konsonantinddeling. Alle lukkelyde er stumme, godt. Men en del af frikativerne er også kommet ind: *f, v, þ, ð, h, j*. Hvorfor?

En mærkelig betegnelse »skjulte«: *m, n, l, r, s, z*.

Det er ikke helt klart, hvorfor *v, l* befinder sig to forskellige steder.

Det er helt korrekt, at de ›sammensatte‹ inkluderer *x*, som udtales *k+s*, og *z*, som udtales *t+s*.

Bortset fra klassificeringen beskrives lydene med eksempler og russiske paralleler fuldstændig rigtigt.

Kapitel III »Om lydændringer under orddannelse og bøjning« indeholder en korrekt beskrivelse af fænomenet.

Den grammatiske beskrivelse af sproget i Stefan Sabinins bog er omfattende.

Substantiver har to bøjningsmåder, *den åbne* og *den skjulte*. Den første er let og rigtig, den anden er mere indviklet. Den første omfatter de ord, som ender på en vokal, har kun en ændringsmåde, den anden omfatter de ord, som ender på en konsonant, i visse tilfælde også vokaler, har to ændringsmåder (S 29–30).

Verberne har »åben type« (S 102), og »skjult type« (S 103), altså en svag og en stærk bøjning.

Forfatteren kan godt lide, at sammensatte ord i islandsk dannes meget let (S 178).

Syntaktiske problemer analyserer han i et afsnit på s. 184. Her er der især mange steder, hvor han sammenligner islandsk med gotisk, svensk og andre sprog, som han også beherskede.

Bogen har et kapitel om oldnordisk litteratur. Den største interesse for Stefan Sabinin var poesi. Der er en afdeling, der behandler poesien. Kapitel XVII »Forskellige digtearter« fortæller om heroiske digte og folkedigte. Forfatteren analyserer antal stavelser, rim, ›bogstavrim‹, alias alliteration m.m. Kapitel XVIII omtaler de ordformer og syntaktiske fænomener, som kun forekommer i digte.

Stefan Sabinin var en enestående person, et af de bedst dannede mennesker i den tid. Nordisk filologi var kun et af de mange områder, han havde interesse for. Og han gjorde meget på dette område.

BIBLIOGRAFI

- Enciklopedičeskij slovar'*. Bd. 27. Sankt Peterburg: Brokhaus i Efron, 1899, 14–15.
- FISCHER, I. E.: »Rassuždenija o giperborejach, ili narode, za severom nachodjaščemsja«. I: *Ježemesjačnyje sočinenija, k po'leze i uveseleniju služuščije*. Fevral' 1755, 123–138.
- GLINKA, Feodor: *Pis'ma russkogo oficera o Pol'she, avstrijskich vladenijach, Prussii i Francii s podrobnym opisaniem pochoda rossijan protiv francuzov v 1805 i 1806, takže Otečestvennoj vojny s 1812 po 1815 god 2.* »Breve af en russisk officer om Polen, østriske terrotirier, Prøjsen og Frankrig med en nøjagtig beskrivelse af russernes krig imod franskmændende i 1805 og 1806, samt Fædrelandskrigen og krigen i udlandet fra 1812 til 1815«. Moskva, 1815, 116–117.
- »Izvlačeniija iz Sagi Olava, syna Triggvieva, korolja norvežskogo«. In: *Russkij istoričeskij sbornik 7* (1844), 3–10.
- MALLET, Paul-Henri: *Vvedeniije v istoriju datskuju, v kotorom rassuždajetsja o vere, zakonach, nravach i obyknovenijach drevnich datčan 1–2*. Sankt Peterburg, 1785.
- Russkij biografičeskij slovar'*. Bd. *Sabaneev–Smyslov*. Sankt Peterburg, 1904, 7–9.
- (SABININ, Stefan:) *Grammatika islandskogo jazyka, sostavlenaja duhovnikom Ejo Imperatorskogo Vysočestva Gosudaryni Velikoj Knjagini Marii Pavlovny protoireem Pridvornoj Rossijskoj pravoslavnoj v Veimare cerkvi Stefanom Sabininym*. Sankt Peterburg, 1849, X+230.